

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04 UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
ZESPÓŁ REALIZACJI 00 - 503 W A R S Z A W A
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17 TELEFAX 629 - 40 - 89
INTERNET: <http://www.cbos.pl> E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/47/47/97

WIZERUNKI UGRUPOWAŃ POLITYCZNYCH

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, KWIECIEŃ '97

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

-
- Do najlepiej znanych formacji politycznych należą ugrupowania koalicji rządzącej - SLD i PSL, a także AWS. Najmniej znaną partią, wśród cieszących się poparciem społecznym, jest Unia Pracy.
  - Pod adresem największych ugrupowań respondenci kierują więcej uwag krytycznych niż opinii aprobujących, niejednokrotnie nie dostrzegając w ich działalności nic pozytywnego. Zjawisko to może świadczyć o dystansowaniu się części społeczeństwa wobec działalności partii politycznych i sfery polityki w ogóle.
  - Jednym z najistotniejszych wymiarów postrzegania poszczególnych ugrupowań jest styl uprawiania przez nie polityki, sposób funkcjonowania na scenie politycznej. W ramach tej kategorii opinie respondentów odnoszą się przede wszystkim do skuteczności działania partii, jedności i dyscypliny wewnątrzpartyjnej, umiejętności współpracy z innymi ugrupowaniami.
  - Dla wizerunku każdej z badanych partii charakterystyczne są nieco inne elementy, opisujące różne wymiary ich postrzegania. **SLD** odróżnia od innych podmiotów na scenie politycznej styl działania - brak konfliktów wewnętrznych i skuteczność, a także polityczny rodowód. **AWS** to ugrupowanie dziedziczące dorobek i dokonania „Solidarności”, a w znacznej mierze także rządów solidarnościowych, akcentujące w swoim programie obronę interesów robotniczych i dążenie do poprawy warunków życia. **PSL** jest jednoznacznie identyfikowana jako partia reprezentująca interesy chłopów i wsi. **UW**, której największym kapitałem są ludzie, najsilniej kojarzona jest z programem reform gospodarczych. **ROP** to partia Jana Olszewskiego, mająca najbardziej wyraziste oblicze ideologiczne. Najłatwiej identyfikowalnym elementem jej programu jest dążenie do przeprowadzenia lustracji. **UP** jest jednoznacznie postrzegana jako ugrupowanie socjalne, broniące ludzi pracy oraz grup upośledzonych materialnie.

Po prawie ośmiu latach transformacji ustrojowej scena polityczna w Polsce jest jeszcze ciągle w fazie kształtowania się. Nadchodzące wybory parlamentarne i konieczność podjęcia skutecznej rywalizacji o głosy wyborców przyspieszyły z pewnością zmiany w tym zakresie, wpływając na krystalizację sytuacji na scenie politycznej. W ubiegłym roku powstały dwie nowe, choć dysponujące już znacznym poparciem społecznym, formacje odwołujące się do prawicowej ideologii i tradycji. Warto zatem zbadać społeczną percepcję najbardziej liczących się partii i ugrupowań oraz podjąć próbę określenia cech, które w największym stopniu decydują o ich społecznym wizerunku. Ocenie respondentów poddano sześć ugrupowań: SLD, PSL, AWS, ROP, UW, UP. Aby nie narzucać badanym sposobu myślenia, a zarazem uchwycić specyfikę obrazu każdej partii, prosiliśmy ich o odpowiedź na następujące pytania otwarte: „Jakie widzi Pan(i) dobre, a jakie złe strony każdej z wymienionych partii? Co się Panu(i) w nich podoba, a co nie?”¹.

ZNAJOMOŚĆ PARTII POLITYCZNYCH

Najlepiej znane są partie rządzące SLD i PSL, a także AWS - ugrupowanie najkrócej, spośród badanych przez nas, obecne na scenie politycznej, jednak cieszące się znacznym poparciem społecznym. Można przypuszczać, że część osób kojarzy tę formację z „Solidarnością”, a nie z odrębnym, konkretnym bytem politycznym. Na zbliżonym poziomie kształtuje się znajomość takich partii, jak: Unia Wolności, ROP oraz Unia Pracy. Nieznajomość tych ugrupowań deklaruje mniej więcej co trzeci respondent. Co ciekawe,

---

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (81) przeprowadzono w dniach 14-17 lutego '97 na 1151-osobowej reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

stosunkowo krótko istniejący na scenie politycznej ROP jest równie znany jak Unia Pracy czy Unia Wolności. Wynika to, jak można sądzić, z ideologicznej wyrazistości tej partii, kontrowersyjnej osobowości jej lidera, a także z podejmowanych przez nią starań o prezentację swoich poglądów w mediach.

		CBOS
Liczba respondentów deklarujących nieznaną partii i ugrupowań		
SLD		20%
AWS		21%
PSL		24%
UW		31%
ROP		32%
UP		35%

Ogólnie rzecz biorąc, znajomością partii i ugrupowań politycznych częściej niż inni wykazują się mężczyźni, osoby w wieku 45-64 lata, mieszkańcy dużych miast, badani z wyższym wykształceniem, przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji, respondenci osiągający najwyższe dochody *per capita* w rodzinie, ankietowani o sprecyzowanych poglądach politycznych, wyrażający duże zainteresowanie polityką oraz zamierzający wziąć udział w nadchodzących wyborach parlamentarnych.

WYMIARY POSTRZEGANIA PARTII POLITYCZNYCH

Rozważania na temat społecznego obrazu największych polskich partii i ugrupowań politycznych trzeba poprzedzić kilkoma uwagami.

Porównań w ramach wyodrębnionych kategorii nie można dokonywać automatycznie, nie uwzględniając specyfiki danej partii. Prezentowane wyniki oddają nie tylko wady i zalety danego ugrupowania, ale również odzwierciedlają całościowy sposób jego postrzegania. Wskazują, czy jest ono odbierane, identyfikowane np. przez elementy swojego programu czy raczej przez styl działania lub inne specyficzne dla niego cechy.

W przypadku partii rządzących trudno jest oddzielić opinie respondentów odnoszące się jednoznacznie do programu tych ugrupowań od ocen dotyczących dokonań i realizowanej przez nie polityki. Zostały one ujęte ogólnie w kategorii „program partii”. Fakt sprawowania władzy, możliwość realizowania programu powoduje, że częściej podlega on weryfikacji i ocenie społecznej, generując zarówno pozytywne, jak i negatywne oceny. Najbardziej pojemną spośród wyróżnionych kategorii jest sposób, styl działania partii i jej cechy. Obejmuje ona bardzo zróżnicowane wymiary postrzegania partii - m.in. jej genealogię polityczną, stosunki wewnątrzpartyjne, relacje z innymi ugrupowaniami.

Wszystkie dane, które prezentujemy niżej, uzyskano po przeprocentowaniu wyników - pominięto osoby deklarujące nieznaną danego ugrupowania.

Tabela 1 w procentach

Co się Panu(i) podoba w tej partii?						
	SLD	PSL	AWS	ROP	UW	UP
Nic mi się w tej partii nie podoba	31	36	30	34	23	18
Założenia ideowe	3	4	7	9	3	4
Program	32	35	25	22	18	25
Działacze, politycy	9	8	4	9	29	11
Dokonania, dorobek partii	-	-	9	1	6	-
Styl działania, cechy partii	21	10	17	9	12	12
Trudno powiedzieć	18	15	18	26	27	37

Tabela 2 w procentach

Co się Panu(i) nie podoba w tej partii?						
	SLD	PSL	AWS	ROP	UW	UP
Wszystko mi się podoba	9	6	9	11	6	10
Założenia ideowe	5	2	6	10	2	6
Program	28	25	5	9	3	2
Działacze, politycy	5	12	11	17	8	9
Dokonania, dorobek partii	-	-	11	9	15	-
Styl działania, cechy partii	44	53	52	34	44	41
Trudno powiedzieć	18	15	17	28	26	37

Najbardziej generalny wniosek, jaki nasuwa się z ogólnej analizy wypowiedzi badanych, jest taki, że łatwiej przychodzi im formułować oceny negatywne niż pozytywne. Dane te mogą stanowić potwierdzenie dystansowania się znacznej części ankietowanych wobec działalności partii politycznych i sfery polityki w ogóle².

Respondenci oceniają partie w znacznej mierze przez pryzmat stylu uprawiania przez nie polityki, sposobu funkcjonowania na scenie politycznej. Szczególnie istotne wymiary percepcji i oceny stylu działania partii to: skuteczność - nieskuteczność oraz spójność wewnętrzna - rozbieżność wewnętrzna. Badani przywiązują relatywnie dużą wagę do programu partii, rozumianego jednak częstokroć jako zbiór ogólnych deklaracji, haseł i intencji. Wzbudza on zróżnicowane, choć równoważące się oceny. Mniejsze znaczenie odgrywają założenia ideowe partii: lewicowość - prawicowość, stosunek do takich spraw, jak aborcja, konkordat, relacje z Kościołem. Ważnym elementem kształtującym obraz danego ugrupowania może być ocena jego polityków. W każdej z branż pod uwagę partii ten czynnik odgrywa nieco inną rolę.

Znaczny odsetek badanych nie potrafi wskazać tego, co mu się podoba lub nie podoba w działalności danej partii. Mniejsze problemy sprawia ocena lepiej znanych ugrupowań wchodzących w skład koalicji rządzącej oraz AWS, najwięcej trudności - charakterystyka Unii Pracy.

CHARAKTERYSTYKA UGRUPOWAŃ POLITYCZNYCH

W ocenie programu realizowanego przez SOJUSZ LEWICY DEMOKRATYCZNEJ przeważają opinie pozytywne. Zdaniem 13% respondentów, rozwiązania proponowane przez to ugrupowanie **wychodzą naprzeciw potrzebom społecznym**. Podejmuje ono działania na rzecz całego społeczeństwa, zwykłego człowieka, uwzględniając interesy robotników, chłopów, emerytów, rencistów, bezrobotnych, ludzi biednych. Zarazem jednak nie jest w wyraźny sposób utożsamiane z żadną konkretną grupą społeczną. Warto podkreślić, że w społecznym obrazie SLD prospołeczny charakter programu tej partii jest jednak mniej uwypuklony niż w wizerunku takich ugrupowań jak AWS czy UP.

---

² Por. komunikat CBOS „Funkcjonowanie demokracji w Polsce”, styczeń '97.

Pojawiają się głosy wskazujące na rozczarowanie polityką SLD, wyrażające ogólną **dezaprobatę sposobu rządzenia** (9%), a także piętnujące **brak starań o poprawę bytu społeczeństwa** (5%). Jednocześnie co dziesiąty respondent zarzuca SLD - jako partii współpracującej - **niespełnienie obietnic wyborczych**.

Tym, co wyróżnia SLD spośród innych partii - zarówno *in plus*, jak i *in minus* - jest styl działania i sposób funkcjonowania na scenie politycznej. Dla tego ugrupowania charakterystyczna jest **solidarność i lojalność jego członków** wobec siebie, wzajemne wspieranie się („swoje brudy piorą we własnych ścianach”), co widoczne jest w dyscyplinie partyjnej i poselskiej, wspólnym reprezentowaniu stanowiska partii, jedności, **braku konfliktów wewnętrznych i rozłamów** (ogółem 8%). Cechuje je również **skuteczność i konsekwencja** w dochodzeniu do celów (5%). Jednak dbałość o własne interesy przejawia się także w aspekcie negatywnym - w dążeniu do władzy (4%), trosce o własne interesy kosztem całego społeczeństwa (4%), obsadzaniu stanowisk swoimi ludźmi (4%). Respondenci przypisują tej partii i jej działaczom również takie cechy, jak **nieszczerość, obłudę, zakłamanie** (6%).

Na społecznym wizerunku tej formacji cieniem kładzie się jej polityczny rodowód. Partia ta postrzegana jest jako **spadkobierczyni PZPR** (16%) i krytykowana za **brak rozliczenia z przeszłością** (6%).

Na negatywny obraz SLD składają się również **tzw. afery** z udziałem członków tej partii, w tym m.in. „sprawa Oleksego”, sprawa moskiewskiej pożyczki itp. (5%).

Charakterystyczne, że badani rzadko wymieniają konkretne nazwiska polityków tego ugrupowania - zarówno w kontekście negatywnym, jak i pozytywnym. Świadczy to o braku wyrazistego lidera i wybijających się osobowości wśród działaczy tego ugrupowania, zarazem jednak o wyrównanej ocenie pierwszoplanowych polityków tej formacji.

Wyborcy SLD, podobnie jak innych partii, najczęściej uwagi zwracają na program tego ugrupowania, w którym ważne miejsce zajmuje troska o zwykłego człowieka. Pozytywną ocenę zyskuje również profesjonalizm i fachowość jego polityków. Warto zauważyć, że również sympatycy tej formacji nie podają konkretnych nazwisk polityków ani w pozytywnym, ani w negatywnym kontekście. Elektorat SLD w największym stopniu wiąże

to ugrupowanie z osobą prezydenta Aleksandra Kwaśniewskiego. Do najważniejszych cech SLD jego zwolennicy zaliczają: konsekwencję, skuteczność w dochodzeniu do celów, kulturę polityczną, brak agresji oraz pragmatyzm, rozsądek, nieuleganie emocjom. Krytykowana jest natomiast zbytnia ustepliwość, nadmierna kompromisowość i uległość wobec innych partii, z drugiej zaś strony - rodowód polityczny i brak rozliczenia z przeszłością.

Na pozytywny wizerunek AKCJI WYBORCZEJ „SOLIDARNOŚĆ” składają się trzy najistotniejsze elementy, które odnoszą się do jej programu, stylu działania oraz politycznego rodowodu. Największa część badanych zwróciła uwagę na program AWS (30%), podkreślając przede wszystkim jego społeczny wymiar. Ugrupowaniu temu przypisywane jest zwykle **dążenie do poprawy warunków życia obywateli**, wrażliwość społeczna, troska o zwykłego człowieka, o najbiedniejszych, emerytów i rencistów (7%). Respondenci widzą w nim również **reprezentanta interesów robotników i ludzi pracy** (8%). Postrzegają je więc do pewnego stopnia jako polityczne ramię związku zawodowego, co wydaje się zupełnie naturalne, biorąc pod uwagę strukturę tej formacji i rolę, jaką odgrywa w niej „Solidarność”. Część badanych akcentowała także **chrześcijański, katolicki charakter AWS**, podkreślając, że jej program oparty jest na zasadach etyki chrześcijańskiej, co było oceniane zarówno *in plus* (5%), jak i *in minus* (6%).

Pozytywnie odbierany jest sam fakt powstania AWS i jej trwanie na scenie politycznej - **zjednoczenie prawicy** i umiejętność współdziałania podmiotów politycznych tworzących to ugrupowanie (8%). Ważnym elementem składającym się na pozytywną ocenę tej formacji jest postrzeganie jej jako **spadkobierczyni i kontynuatorki „Solidarności”** - wielkiego ruchu społecznego, który doprowadził do obalenia komunizmu i zainicjował przemianę gospodarcze w Polsce (8%). Wydaje się więc, że respondenci przywiązują nieco większą wagę do programu tego ugrupowania niż do jego genealogii politycznej.

Głosy krytyczne wobec AWS dotyczyły przede wszystkim jej struktury, stylu działania oraz dotychczasowej działalności „Solidarności” i partii wywodzących się z niej. Zarzuty odnoszące się do pierwszej z tych kwestii dotyczyły **zaangażowania politycznego związku zawodowego** oraz **niejednorodności strukturalnej**, braku spójności programowej tego

ugrupowania, będącego „zlepkiem wielu partii”, co może rzutować na trwałość koalicji (ogółem 9%). Opinie te świadczą o tym, że wysiłki w celu przekształcenia ugrupowań skupionych w AWS w jedną partię wychodzą naprzeciw dostrzeganej przez respondentów potrzebie ujednoczenia struktury tej formacji. Wśród cech charakteryzujących styl działania AWS badani wymieniają przede wszystkim kłótność - **skłócenie wewnętrzne (7%)** oraz **brak umiejętności dialogu i współpracy z innymi partiami (6%)**. Zarzucają jej ponadto kierowanie się przede wszystkim **chęcią zdobycia władzy i stanowisk**, a nie dobrem kraju (10%), a także **nieskuteczność**, brak siły przebicia (6%) oraz **populizm i demagogię**, składanie obietnic bez pokrycia (5%). Negatywna ocena tej formacji wynika również z **rozczarowania „Solidarnością”, całym obozem solidarnościowym i polityką rządów solidarnościowych**, co przejawia się w negowaniu dorobku rządów po roku 1989 (ogółem 11%).

W ocenie badanych również politycy AWS nie są najmocniejszą stroną tego ugrupowania. Dezaprobatę lidera tej formacji, Mariana Krzaklewskiego, wyraża co dziesiąty badany, natomiast aprobuje go jedynie 3% respondentów.

Z największą akceptacją potencjalnych wyborców AWS spotyka się proponowany przez nią program, szczególnie pozytywnie odbierana jest przypisywana jej chęć zapewnienia obywatelom lepszych warunków życia, troska o najbiedniejszych, emerytów i rencistów, obrona ludzi pracy, reprezentowanie interesów robotników. Aprobata zyskuje oparcie programu tego ugrupowania na normach i zasadach etyki chrześcijańskiej, a także stosunek do takich konkretnych kwestii, jak aborcja i konkordat. Zwolennicy AWS powołują się także na solidarnościowy rodowód sił skupionych w tym ugrupowaniu. Uznanie zyskują walory moralne członków tej formacji - uczciwość, prawość, czystość intencji oraz kierowanie się interesem państwa, a nie chęcią sięgnięcia po władzę, a także skuteczność w działaniu. Sympatycy AWS żywią obawy o trwałość koalicji partii tworzących to ugrupowanie. Stosunkowo rzadko kładą nacisk na sam fakt zjednoczenia prawicy, z drugiej zaś strony krytykują strukturę tej formacji, która nie gwarantuje przetrwania na scenie politycznej. Ponadto są szczególnie uwrażliwieni na przejawy braku porozumienia i współpracy w ramach tego ugrupowania. Konflikty i spory wewnętrzne w AWS krytykuje co dziesiąty jej zwolennik.

POLSKIE STRONNICTWO LUDOWE postrzegane jest w znacznej mierze jako partia klasowa, **reprezentująca rolników i chroniąca ich interesy, zajmująca się problemami wsi i rolnictwa**. Opinie tego rodzaju pojawiały się przede wszystkim w aspekcie pozytywnym (31%), ale także negatywnym (7%). Specyfika oczekiwań wobec PSL jako partii chłopskiej powoduje, że niewywiązywanie się ze zobowiązań wobec własnego elektoratu - niedostateczna troska o rolnictwo i interesy chłopów - należy do najczęstszych zarzutów pod jej adresem, dotyczących programu i dokonań tej partii (13%). Z drugiej zaś strony pada **zarzut klasowości** - koncentrowanie się wyłącznie na problemach wsi, kosztem braku działań na rzecz całego społeczeństwa (7%). Pozostając w kręgu kwestii programowych należy również wspomnieć o wysuwanych przez część osób opiniach dotyczących braku bądź **niejednoznaczności programowej** tego ugrupowania (6%). Wiele uwag krytycznych odnosi się do sposobu i stylu działania tej formacji. W ocenie znacznej liczby badanych (17%) jest to ugrupowanie **skłócone wewnątrznie**, w którym trwa rywalizacja o władzę. Na wizerunku PSL wyraźnie zaciążyły więc spory programowe i wewnętrzne konflikty personalne, które znalazły wyraz w cofnięciu rekomendacji ministrowi rolnictwa Romanowi Jagielińskiemu przez Naczelny Komitet Wykonawczy tej partii. Z drugiej zaś strony PSL uwikłane jest, zdaniem 6% ankietowanych, również w **spory w ramach rządzącej koalicji**. Do najczęściej pojawiających się zarzutów należą także: **partykularyzm** - przedkładanie interesów partii i jej członków nad interes społeczny, w tym także wsi i rolnictwa (12%), **niewywiązywanie się z obietnic wyborczych, demagogia** (6%) oraz związana z tym **mała skuteczność działania** (5%).

W wypowiedziach respondentów przeważają negatywne oceny polityków tego ugrupowania. Jego lider, Waldemar Pawlak, zebrał dwukrotnie więcej głosów krytycznych (8%) niż aprobujących (4%).

Elektorat PSL zdecydowanie najbardziej ceni swoją partię za podejmowanie działań na rzecz rolnictwa i wsi oraz ochronę interesów chłopów. Jednak nie oznacza to jednoznacznej akceptacji programu tej partii, przeciwnie - jej zwolennicy są szczególnie wyczuleni na proponowane przez nią rozwiązania programowe i działania na scenie politycznej. Znaczna część wyborców tego ugrupowania negatywnie ocenia jego program, formułując wobec niego nierzadko sprzeczne oczekiwania. Z jednej strony bowiem pojawiają się opinie, że jest on

w zbyt dużym stopniu nakierowany na zaspokajanie interesów chłopów, kosztem całego społeczeństwa, z drugiej zaś - że zbyt mało jest w nim widoczna troska o rolników. Wśród zarzutów są oskarżenia o korupcję, łapówkarstwo oraz partykularyzm - dbanie jedynie o interesy swojej partii, pchanie się do władzy.

Najmocniejszym atutem UNII WOLNOŚCI są - w społecznym odbiorze - jej działacze i politycy, przede wszystkim zaś ich **potencjał intelektualny, wiedza i kompetencje**. Przywódca partii jest oceniany w sposób zróżnicowany (6% opinii pozytywnych, 5% negatywnych). Charakterystyczne, że ugrupowanie to nie jest utożsamiane z żadną określoną grupą społeczną, reprezentuje raczej interes państwa, troszcząc się przede wszystkim o jego stan ekonomiczny. Kontrowersje budzi ocena rządów z udziałem tej partii i ich dorobku. O ile „Solidarność”, a zatem również AWS jest postrzegana jako siła, która doprowadziła do obalenia komunizmu i zainicjowała proces przemian demokratycznych, o tyle Unia Wolności najsilniej spośród badanych ugrupowań **kojarzona jest z programem reform gospodarczych**, rozpoczętych w 1989 roku i firmowanych nazwiskiem jej obecnego lidera. Percepcja tej partii przez pryzmat realizowania polityki reform prowadzi do diametralnie odmiennych wizji i ocen rzeczywistości. Część respondentów twierdzi, że politycy obecnie w niej skupieni „byli motorem napędzającym przemianę” oraz „postawili na nogi polską gospodarkę”, z kolei inni uważają, że „doprowadzili kraj do ruiny”. Najczęściej formułowane zarzuty wobec rządów z udziałem tej partii dotyczą prowadzonej przez nią polityki społecznej - respondenci obarczają to ugrupowanie odpowiedzialnością za pogorszenie warunków bytu obywateli i poszczególnych grup społecznych, rozwarstwienie społeczeństwa, poszerzenie zakresu biedy. O dorobku i dokonaniach tej partii w reformowaniu kraju pozytywnie wypowiada się 6% badanych, negatywnie zaś - 15%. Program Unii Wolności oceniany jest na ogół korzystnie, zwłaszcza w zakresie proponowanych rozwiązań gospodarczych, zastrzeżenia budzi jednak styl jej działania. Pojawiają się zarzuty **braku wyrazistości programowej i ideologicznej** tej partii, balansowania między lewicą a prawicą (7%), co wynika z trudności z wpisaniem jej w podziały istniejące na scenie politycznej, w znacznym stopniu spolaryzowanej. Na negatywnej ocenie sposobu działania Unii Wolności zaważyło

przede wszystkim przekonanie, że jej politycy są nieskuteczni, nie potrafią wykorzystać w praktyce swojej mądrości i wiedzy (9%), ograniczając się do krytykowania, wytykania błędów innym (6%). Opinia o **nieskuteczności** tej partii wynika zapewne, przynajmniej częściowo, z postrzeganej przez respondentów słabości, **skłócenia wewnętrznego**, nieumiejętności mówienia jednym głosem (braku jedności), indywidualizmu jej działaczy (7%). Mała skuteczność tego ugrupowania przejawia się również w trudnościach w komunikowaniu się ze społeczeństwem, w pozyskiwaniu elektoratu, w propagowaniu partii w społeczeństwie, innymi słowy - jej politykom **brakuje przebojowości**: „brak ikry, nie potrafią porwać narodu do działania” (7%).

Zwolennicy UW chwalą przede wszystkim program tej partii, szczególnie zaś proponowane przez nią rozwiązania ekonomiczne. Cenią polityków tej formacji za kompetencję, wiedzę i autorytet, a spośród cech opisujących styl ich działalności zwracają uwagę na stałość poglądów, konsekwencję w działaniu oraz brak populizmu. Natomiast krytykują brak przebojowości, nieumiejętność pozyskiwania elektoratu, także elitaryzm, oderwanie od społeczeństwa oraz nieskuteczność i osłabiające partię wewnętrzne konflikty.

W wizerunku RUCHU ODBUDOWY POLSKI relatywnie największą rolę odgrywają założenia ideowe, ujmowane zarówno w pozytywnym, jak i negatywnym kontekście. Partia ta kojarzona jest z takimi wartościami, jak: praworządność, demokracja, patriotyzm, niepodległość, wartości chrześcijańskie. Najbliższym odczuciom respondentów określeniem opcji ideowej ROP byłoby zdefiniowanie go jako **partii narodowo-chrześcijańskiej**. Krytycy założeń ideowych tej formacji najczęściej przypisują jej natomiast **radikalizm, skrajność poglądów**, określając ją mianem skrajnej prawicy (5%). Charakterystycznym elementem programu ROP, budzącym kontrowersyjne opinie (6% ocen pozytywnych, 5% negatywnych), jest **dążenie do przeprowadzenia lustracji**, rozliczenia postkomunistów, odbierane przez jego krytyków jako chęć odwetu, zemsty politycznej, niepotrzebne odgrzebywanie przeszłości.

Duży wpływ na społeczny wizerunek tego ugrupowania ma **osoba jego przywódcy**. Spośród partyjnych liderów Jan Olszewski budzi najwięcej emocji i kontrowersji. Na tę ocenę składają się jednak przede wszystkim opinie negatywne (13%, pozytywne - 7%) Wydaje się, że część badanych postrzega ROP przede wszystkim przez osobę jego lidera.

Fakt, że osobowość Jana Olszewskiego wywiera silne piętno na wizerunku tego ugrupowania, powoduje, że respondenci często odnoszą swoje oceny do rządów jego gabinetu. Okres pełnienia przez Jana Olszewskiego funkcji premiera jest jednak znacznie częściej przedmiotem krytyki (9%) niż pochwały (1%).

Więcej niepoehlebnych niż przychylnych ocen zyskuje również sposób i styl działania ROP. W ocenie największego odsetka badanych sposób uprawiania polityki przez tę partię cechuje **brak kultury politycznej, napastliwość**, krzykliwość, agresja wobec politycznych przeciwników (11%). Wśród wysuwanych wobec niej zarzutów są m.in. także: przypisywane jedynie temu ugrupowaniu dążenie do destabilizacji kraju, wichrzycielstwo, sianie zamętu (4%) oraz brak woli porozumienia i współpracy z partiami prawicowymi (4%). Z krytyką spotyka się też **brak dokonań, pustosłowie**, poprzestawanie na hasłach (9%).

Prawie połowa potencjalnych wyborców ROP - najwięcej w porównaniu z innymi elektoratami - nie dostrzega słabych stron swojego ugrupowania, identyfikując się całkowicie z jego działaniami na scenie politycznej. Zwolennicy tej partii pozytywnie oceniają jej program i intencje, w tym co czwarty z nich deklaruje aprobatę lustracji. W sferze ideologii wizerunek ROP kształtują takie wartości, jak: patriotyzm, antykomunizm, niepodległość, wartości chrześcijańskie. Głosy krytyczne odnoszą się przede wszystkim do braku dialogu i współpracy z innymi ugrupowaniami prawicowymi, niekonsekwencji, niespójności działań tej partii oraz charakteryzującego ją radykalizmu i skrajności poglądów.

Z wypowiedzi respondentów wynika, że UNIA PRACY postrzegana jest jako **partia socjalna**, broniąca interesów ludzi pracy („Funkcjonuje u nas jak związek zawodowy, a nie jak partia”), emerytów i rencistów, ludzi biednych i ubogich, dążąca do zapewnienia lepszych warunków życia i pracy, zmniejszenia bezrobocia, obniżenia podatków dla najmniej zarabiających, ogólnie rzecz biorąc - jako orędowniczka ideału sprawiedliwości społecznej

i państwa opiekuńczego (20%). Mimo tak jednoznacznie nakreślonego charakteru tego ugrupowania - jako reprezentanta pracowników najemnych i grup upośledzonych materialnie - część osób (8%) krytykuje UP za **brak wyrazistości programowej i ideologicznej**, bezbarwność, nijakość. Wynika to przypuszczalnie stąd, że partia ta, podobnie jak Unia Wolności, wykracza poza funkcjonujące w świadomości społecznej, a mające odniesienie do najnowszej historii Polski, podziały na scenie politycznej. Zarazem jednak część badanych łączy to ugrupowanie z SLD, a także z PSL - bądź z powodu zbieżności programowej i ideologicznej, bądź ze względu na PZPR-owski rodowód części jej członków (5%).

O ile w odniesieniu do Unii Pracy rzadko formułowane są negatywne oceny dotyczące proponowanych rozwiązań programowych, o tyle krytykę wzbudza jej styl działania. Respondenci zarzucają jej **krytykanctwo, negowanie** poczynań innych partii, przy jednoczesnym braku konkretnych działań i efektów (5%) oraz ograniczanie się jedynie do słownych deklaracji i nierzadko demagogicznych haseł (9%). W łagodniejszym tonie badani mówią też o **nieskuteczności tej partii**, braku siły przebicia i konsekwencji w realizacji swojego programu (9%) oraz **małej aktywności, słabości** wynikającej z jej niewielkiej liczebności (6%). Wydaje się, że na obrazie UP jako partii nieefektywnej, ograniczającej się do krytykowania innych zaważył fakt, że - jak dotychczas - pozostawała ona w opozycji, nie uczestnicząc we władzy wykonawczej, co może być odbierane jako niechęć do wzięcia odpowiedzialności za państwo.

Lider tej partii, Ryszard Bugaj, jak również inni jej politycy budzą przeciwstawne emocje. Prawie jednakowo liczne są grupy jego przeciwników (8%) i zwolenników (7%).

Unia Pracy popierana jest przez swoich zwolenników przede wszystkim ze względu na program, w którym akcentuje się potrzebę wspierania przez państwo grup najsłabszych oraz troskę o ochronę interesów pracowniczych. Sympatycy tej partii chwala ją za rzeczowość, dostrzeganie konkretnych problemów oraz stanowczość i bezkompromisowość w głoszeniu własnych poglądów. Aż 41% wyborców tego ugrupowania nie dostrzega w nim żadnych wad, krytyczne uwagi dotyczą przede wszystkim nieskuteczności oraz braku istotnych osiągnięć.

Uzyskane wyniki świadczą o tym, że respondenci przywiązują dużą wagę do stylu działania partii, sposobu jej funkcjonowania na scenie politycznej. Negatywnie oceniany jest zwłaszcza brak jedności, konflikty wewnętrzne, a także nieumiejętność dialogu i współpracy z innymi ugrupowaniami oraz brak skuteczności. Wprawdzie ankietowani rzadziej odwołują się do ideologii poszczególnych partii i ich politycznego rodowodu niż do programów, jednak nie oznacza to, że kwestie te nie wpływają na preferencje wyborcze. One bowiem decydują przede wszystkim o tożsamości partii, wyznaczając jej usytuowanie na scenie politycznej. Ideologia oraz polityczny rodowód mogą mieć też pierwszoplanowe znaczenie, zwłaszcza w sytuacji, gdy założenia programu społeczno-gospodarczego poszczególnych partii postrzegane są jako podobne.